

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кафедра педагогіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан гуманітарно-педагогічного факультету
д. філолог. н., професор
_____ В.Д. Шинкарук
«22» 06. 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засідання кафедри педагогіки
Протокол № 22 від «04» 06. 2020 р.
Завідувач кафедри
_____ Р.В. Сопівник

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛІДЕРСТВО ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство

Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»

Освітньо-професійна програма «Водні біоресурси та аквакультура»

Факультет тваринництва та водних біоресурсів

Розробник: д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри педагогіки Р.Сопівник

Київ 2020

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЛІДЕРСТВО ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	«Бакалавр»	
Галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство	
Спеціальність	207 «Водні біоресурси та аквакультура»	
Освітня програма	«Водні біоресурси та аквакультура»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	4	-
Семестр	8	-
Лекційні заняття	30 год.	-
Практичні, семінарські заняття	30 год.	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	30 год.	-
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	4 год.	-
самостійної роботи студента –	4 год.	-

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Освітній компонент «Лідерство та адміністрування» – це галузь знань про сутність, теорії походження соціального лідерства, його типи, стилі лідерської поведінки, способи реалізації лідерського потенціалу особистості, секрети досягнення людиною успіху, приклади лідерства у соціальній роботі, політиці, військовій справі, бізнесі, агропромисловому комплексі, науковому житті, освіті, мистецтві, спорті, IT-сфері.

Освітній компонент передбачає прикладну складову, що дозволить оволодіти: методиками самовиховання лідерських якостей, способами впливу на свідомість і поведінку людини, уміннями і навичками управління групою, використання конструктивної маніпуляції та блокування деструктивних маніпулятивних прийомів, здатностями побудови гармонійних міжособистісних взаємин у колективі, готовністю до виконання ролей у системі відносин «лідер-послідовники», уміннями побудови продуктивних соціальних стосунків в рамках моделей «ціннісного обміну», гуманістичного, трансакційного, дистрибутивного, сервант-лідерства та інше.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Лідерство та адміністрування» є поглиблення, розширення, інтегрування знань про явища, закономірності, теорії, факти, поняття, що визначають сутність, походження, типи, приклади влади і лідерства у суспільстві, шляхи досягнення успіху, реалізації лідерського потенціалу, характерні особливості процесу адміністрування і управління, командування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: сутність понять «лідер» і «лідерство», типи лідерів та лідерства, теорії походження лідерства, стилі лідерської поведінки та управління; методики розвитку і самовиховання лідерських якостей; еволюцію ідей відбору лідерських якостей; способи конструювання кластеру лідерських якостей відповідно до вимог майбутньої професійної діяльності; приклади лідерства у світовій та національній історії; шляхи виховання лідерських здатностей в Національному університеті біоресурсів і природокористування України

вміти: завойовувати симпатії і довіру людей, адекватно ситуації застосовувати стилі лідерської поведінки (адаптивне лідерство), здійснювати управлінський вплив у системі «лідер-послідовники», будувати продуктивні та гармонійні стосунки із соціальним оточенням, планувати, організовувати, контролювати роботу групи з позиції лідера, а також забезпечувати мотивацію і координацію діяльності послідовників; визначати стилі лідерської поведінки та типи лідерства; блокувати деструктивну маніпуляцію та використовувати прийоми прихованого впливу; добирати, застосовувати методики самодіагностики та розвитку лідерського потенціалу, методи управлінського впливу; правильно використовувати вербальну і невербальну комунікацію для стимулювання активності та побудови продуктивних стосунків з послідовниками.

Оволодіти такими компетентностями:

інтегральна: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності у галузі аграрних наук і продовольства, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов, застосовуючи теорії та методи огляду, аналізу, експертизи водних біоресурсів та аквакультури.;

загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професії;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
- здатність розуміти і враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні аспекти, що впливають формування рішень при здійсненні технологічних процесів у водних біоресурсах та аквакультури;
- вміння працювати як індивідуально, так і в команді;
- відповідальність за якість виконуваної роботи

спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

-

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Теоретичні засади лідерства: визначення, структура, типологія, функції, якості лідера, керівництво і лідерство. Поради успішних людей з розвитку лідерського потенціалу

Тема 1. Предмет і завдання курсу «ЛітА». Сутність понять «лідер» і «лідерство». Теорії походження лідерства. Предмет і завдання курсу «ЛітА». Поняття «адміністрування», «управління», «керівництво», «влада». Сутність понять «лідер» і «лідерство». Природна обумовленість лідерства. Еволюція підходів до класифікації теорій лідерства. Особистісний, психоаналітичний, ситуативний, поведінковий та інші підходи.

Тема 2. Типологія лідерів і лідерства. Керівництво і лідерство. Харизма та функції лідера. Типи лідерів і лідерства. Типи лідерства за групами ознак: ефективність, психологічні особливості лідера, стиль впливу на послідовників, масштаб діяльності. Менеджерування і лідерство: подібність і відмінності. Порівняльний аналіз керівництва і лідерства. Моделювання кластеру лідерських якостей. Розвиток лідерського потенціалу. Ретроспективний аналіз якостей лідера. Відбір і характеристика лідерських якостей. Етапи самовдосконалення лідерських якостей

Тема 3. Поради мотиваторів, коуч-консультантів, успішних бізнесменів, онтопсихологів щодо реалізації лідерського потенціалу особистості. Обов'язкові якості лідера. Розвиток емоційного інтелекту лідера. Ірраціональне у лідерстві. Лідери АПК у тваринництві та рибництві. Лідери транснаціональних корпорацій. Генії комп'ютерної індустрії і програмного забезпечення.

Змістовий модуль 2.

Лідер і група. Самопрезентація лідера та технології прихованого впливу у контексті лідерологічного аналізу. Приклади лідерства.

Тема 4. Лідер і група (колектив). Team building. Самопрезентація, самовираження і комунікація лідера у публічному просторі. Сутність понять «група», «колектив». Ознаки групи і колективу. Характеристики і функції колективу. Міжособистісні відносини в колективі. Механізми впливу лідера на формування колективу групи (за А.Макаренком). Роль лідера у формуванні ефективної команди. Комунікація лідера: поняття, види, форми.

Тема 5 Технології прихованого впливу. Сутність поняття «маніпуляція». Характерні ознаки та особливості маніпуляції. Вплив на свідомість. Вплив на підсвідомість. Прийоми маніпуляції.

Тема 6. Приклади лідерства у світовій та національній історії. Лідерські здатності відомих полководців минулого. Приклади політичного лідерства у світовій історії. Прояви лідерства в освіті, науці, винахідники та нобеліати.

Тема 7. Лідерство в культурі та агрокультурі. Лідери-господарники України. Марк Порцій Катон. Смиренко Платон Федорович. Терещенко Микола Артемович. Храпливий Євген Васильович. Моторний Дмитро Костянтинівич.

Антонець Семен Свиридович. Боровик Олександр Григорович. Скоцик Віталій Євстафійович. Лісітца Алекс. Ніколаєнко Станіслав Миколайович.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади лідерства: визначення, структура, типологія, функції, якості лідера, керівництво і лідерство. Поради успішних людей з розвитку лідерського потенціалу														
Тема 1. Предмет і завдання курсу «ЛітА». Сутність понять «лідер» і «лідерство». Теорії походження лідерства	1	14	2	2	-	-	10							
Тема 2. Типологія лідерів і лідерства. Керівництво і лідерство. Харизма та функції лідера	3	14	2	2	-	-	10							
Тема 3. Поради мотиваторів, коуч-консультантів, успішних бізнесменів, онтопсихологів щодо реалізації лідерського потенціалу особистості	5	13	2	2	-	-	10							
Разом за змістовим модулем 1	42		6	5	-	-	30							

Змістовий модуль 2. Лідер і група. Самопрезентація лідера та технології прихованого впливу у контексті лідерологічного аналізу. Приклади лідерства.

Тема 4. Лідер і група (колектив). Team building. Самопрезентація, самовираження і комунікація лідера у публічному просторі	7	12	2	2	-	-	8						
Тема 5. Технології прихованого впливу	9	12	2	2	-	-	8						
Тема 6. Приклади лідерства у світовій та національній історії	11	12	2	2	-	-	8						
Тема 7. Лідерство в культурі та агрокультурі	13	13	4	3			6						
Разом за змістовим модулем 2	48		9	9	-	-	30						
Усього годин	90		15	15	-	-	60						

4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сутність і структура понять «лідер» і «лідерство». Аналіз теорій походження лідерства	2
2.	Визначення типів лідерів і лідерства. Менеджер і лідер: пошук специфічних особливостей, спільні ознаки та відмінності	2
3.	Розвиток лідерського потенціалу: методики діагностики, конструювання кластеру та	2

	формування лідерських якостей. Тренінг розвитку лідерського потенціалу	
4.	Аналіз порад успішних людей з саморозвитку лідерства. Лідер і група (колектив). Вправи з формування здатності працювати в команді	2
5.	Самопрезентація лідера. Мова рухів тіла. Маніпуляція та блокування маніпулятивних впливів	2
6.	Дискусія на тему «Лідерство відомих полководців». Лідерство у світовій та національній політиці (зустрічі з відомими політиками)	2
7.	Лідерство в культурі і агрокультурі	2
8.	Лідерство в релігії і спорті	1

5. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ, КОМПЛЕКТИ ТЕСТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТАМИ

*Перелік питань для підготовки до заліку з дисципліни
«Лідерство та адміністрування»*

1. Хто такий «лідер»? Що таке «лідерство»?
2. Які якості потрібні лідеру?
3. Лідери-студенти – хто вони?
4. Методики діагностики лідерських якостей студентів
5. Реалізація лідерського потенціалу особистості
6. Поради успішних людей з розвитку лідерського потенціалу
7. Ретроспективний аналіз підходів до визначення поняття «лідерства»
8. Методики самодіагностики лідерського потенціалу
9. Еволюція ідей відбору лідерських якостей
10. Що таке самовиховання лідерських якостей ?
11. Програма самовиховання лідерських якостей
12. Ваш особистий план розвитку лідерського потенціалу. Корисні поради
13. Тренінгові вправи і рольові ігри як форми самовиховання лідерських якостей у групі
14. Типологія лідерства.
15. Модель формування лідерських якостей
16. Лідерство великих полководців світової історичної сцени.
17. Лідерство у політиці
18. Герої національно-визвольної боротьби.
19. Лідерство в науці та освіті. Видатні винахідники та першовідкривачі України.
20. Лідери-господарники України.
21. Охарактеризуйте діяльність відомого полководця Олександра Македонського.

22. Охарактеризуйте діяльність генія політики Володимира Великого.
23. Охарактеризуйте діяльність відомого полководця Спартака.
24. Охарактеризуйте діяльність лідера господарника Смиренка Платона Федоровича
25. Охарактеризуйте діяльність відомого полководця Юлія Цезаря.
26. Охарактеризуйте діяльність лідера господарника Терещенка Миколи Артемовича.
27. Охарактеризуйте діяльність героя національно-визвольної боротьби Михайла Грушевського.
28. Охарактеризуйте діяльність генія науки та нобеліанта України Іллі Мечникова.
29. Охарактеризуйте діяльність героя національно-визвольної боротьби Богдана Хмельницького.
30. Охарактеризуйте діяльність відомого полководця Чингізхана (Темучіна).

КОМПЛЕКТ ТЕСТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТАМИ

1. Максвелл Дж.: 21 обов'язкова якість лідера.
2. Секрети успіху Марка Цукерберга

Тестові завдання

1. **Предметом курсу «Лідерологія» є:**

А. теоретичні, прикладні, організаційні, економічні і методичні підходи що визначають сутність, походження, типи, приклади влади і лідерства у суспільстві, характерні особливості процесу адміністрування і лідерства.

Б. усі ті явища, закономірності, теорії, факти, поняття що визначають сутність, походження, типи, приклади влади і лідерства у суспільстві, шляхи досягнення успіху, реалізації лідерського потенціалу, характерні особливості процесу адміністрування і лідерства, приклади лідерства у світовій та національній історії.

В. це ті закономірності, факти, що визначають сутність основних понять «менеджмент», «адміністрування», «лідерство», «управління», «керівництво», характерні особливості процесу адміністрування і лідерства.

2. **Встановіть зв'язки між поняттями та їх визначеннями:**

1.	Управління	А.	цілеспрямований вплив на підлеглих людей і їх спільноти, який приводить до їхньої усвідомленої і активної поведінки і діяльності, відповідно до намірів керівника
2.	Влада	Б.	примус, нав'язування волі, накази і розпорядження, NO виховній роз'яснювальній роботі, контроль виконання

3.	Адміністрування	В.	спонукання іншої людини робити те, що вона не стала б робити будучи наданою сама собі
4.	Керівництво	Г.	спрямований вплив на систему або окремі процеси, що відбуваються в ній, з метою зміни її стану або властивостей і якостей

3. Лідер – це

А. це найбільш авторитетний член групи або іншої спільноти, який, завдяки розвиненим особистісним якостям, в результаті групової диференціації виділився на роль неофіційного, або формального, керівника і здійснює суттєвий вплив на групову активність у процесі організації спілкування і діяльності членів групи, стимулюючи їх на досягнення високої продуктивності з мінімальними затратами ресурсів.

Б. це найбільш авторитетний член групи або іншої спільноти, який, завдяки розвиненим особистісним якостям спрямовує групові зусилля на досягнення соціально-корисних цілей.

В. це найбільш авторитетний член групи або іншої спільноти, шукає добровільної участі підлеглих у діяльності з досягнення організаційних цілей.

4. Оберіть типи лідерів за Платоном:

- А. філософ
- Б. ватажок
- В. ремісник
- Г. тиран
- Д. воїн
- Е. герой

5. Співвіднесіть теорію походження лідерства та її авторів:

1.	Пасіонарності	А.	Л. Гумільов
2.	Теорія рис	Б.	Дж. Мак-Грегор Бернс
3.	Перетворюючого лідерства	В.	У. Мітчел, Е. Еванс, А. Маслоу
4.	Мотиваційна	Г.	Ф. Гальтон, Е. Богардус

6. За теорією ціннісного обміну (Т. Кучмарські, С. Кучмарські), лідер – це:

- А. той, хто володіє найбільш затребуваними якостями у значимих ситуаціях;
- Б. той, в кого якості повинні відповідати очікуванням групи;

В. той, у кого послідовники можуть вчитися (отримати новий досвід, знання, вміння і навички, цінності).

7. Параноїдальний тип лідера –

А. Підозрілий, недовірливий до оточення, надчутливий до прихованих загроз передбачуваний, прагне контролю над іншими.

Б. Лідер є артистом, схильним до драматизації, хоче бути в центрі уваги;

В. Такий лідер шукає того, до кого можна приєднатись, аби убезпечити себе особисто від провалу й отримати допомогу.

8. Із наведеного списку виберіть типи лідерів за медико-психологічною класифікацією Д.Ольшанського:

А. Шизоїдний тип

Б. Цезаристський тип

В. Депресивний тип

Г. Плутократичний тип

Д. Популістський тип

Е. Параноїдальний тип

Є. Демонстративний тип

Ж. Професійний

З. Компульсивний тип

9. Лідерство – це результат неформальної взаємодії?

А. Так; Б. Ні

10. Встановіть зв'язки між ознакою та типами лідерства і лідерів:

1.	<i>За мірою макіавелізму</i>	А.	Традиційне Раціонально-легальне Харизматичне
2.	<i>За ставленням до людей</i>	Б.	Універсальний Ситуативний
3.	<i>За ставленням до ідеологічних цінностей</i>	В.	Етичний Не етичний
4.	<i>За легітимністю панування (М.Вебер)</i>	Г.	Високий МАК Низький МАК
5.	<i>За широтою прояву</i>	Е.	Лідер-консерватор Лідер-реформатор Лідер-революціонер Лідер-реакціонер

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні: лекційний метод, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія;
практичні: метод вправ, практична робота; наочні: ілюстрування, демонстрування, спостереження; інтерактивні: тренінгові вправи, мозковий штурм, рольові, ділові ігри; проблемний метод, пояснювально-ілюстративний, частково-пошуковий, дослідницький.

7. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма контролю: залік.

8. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання студента відбувається згідно положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.02.2019 р. протокол № 7 з табл.1.

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Визначення оцінки ECTS	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64-73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно	35-59

		працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01-34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Робоча програма.
2. Силабус
3. Опорні конспекти лекцій.
4. База тестових завдань.
5. Мультимедійні презентації.
6. Електронний навчальний курс «Лідерство та адміністрування»
7. Навальний посібник
8. Методичні рекомендації із самовиховання лідерських якостей

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Сопівник Р.В., Сопівник І.В., Варивода Н.А. Лідерологія: навчальний посібник. К.: «Компринт», 2018. 488 с.
2. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : [монографія] / Р.В.Сопівник. – К.:«ЦП «Компринт», 2012. – 500 с.
3. Сопівник Р. В. Проблема лідерства у контексті трансакційного аналізу Еріка Берна. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: «Педагогіка. Психологія. Філософія». 2016. № 233. С. 372–378.
4. Сопівник Р. В. Конструювання кластеру лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі. Духовність особистості: методологія , теорія і практика: зб. наук. пр. 2016. Вип. 3 (72). С. 152–168.
5. Бендас Т. В. Психологія лідерства: учеб. пособ. СПб. : Питер, 2009. 448 с.
6. Сопівник Р. В. Вплив засобів корпоративної культури на формування ціннісного світогляду особистості в університетах наук про життя і навколишнє середовище. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і

природокористування України. Серія: «Педагогіка. Психологія. Філософія». Редкол.: С. М. Ніколаєнко (відп. ред.) та ін. 2017. Вип. 277. С. 247-254.

7. Сопівник Р. Виховання лідерських якостей студентів аграрних закладів вищої освіти в умовах ринкових відносин. *Edukacja zawodowa i ustawiczna*. Warszawa: APS w Warszawie. 2018. С. 287–295.

8. Сопівник Р. В., Мешко К. І. Виховання господарської дбайливості студентів аграрних вищих навчальних закладів в контексті лідерологічного аналізу. Монографія. Київ : Тов. «Ай Си Ес – Актив», 2016. 344 с.

9. Берн Э. Лидер и группа. О структуре и динамике организаций и групп / М. : Ексмо, 2008. 288 с.

10. Бояцис, Э. Макки Резонансное лидерство : самосовершенствование и построение плодотворных взаимоотношений с людьми на основе активного сознания, оптимизма и эмпатии /; пер. с англ. М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. 300 с.

11. Вебер М. Политика как призвание и профессия : избр. произведения; [пер. с нем.] / общ. ред. Ю. Н. Давыдова. М., 1990. С. 644 – 766.

12. Гандапас Р. Харизма лидера в бизнесе [Электронный ресурс] / Режим доступа : http://www.veda.od.ua/gandapas_harizma.

13. Евтихов О. В. Стратегии и приемы лидерства : теория и практика / СПб. : Речь, 2007. 238 с.

14. Карнеги Д. Как стать эффективным лидером; [пер. с англ. Г. И. Левитан]. Минск : Попурри, 2010. 208 с.

15. Кетс де Врис М. Мистика лидерства : развитие эмоционального интеллекта ; пер. с англ. [3-е изд., испр. и доп]. М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. 276 с.

16. Ламброзо Ч. Гениальность и помешательство / СПб., 1892. 182 с.

17. Лебон Г. Психология народов и масс /пер. с франц. Челябинск : Социум, 2010. 378 с.

18. Макаренко А. С. Коллектив и воспитание личности / М. : «Педагогика», 1972. 333 с.

19. Макиавелли Н. «Государь» /; перев. Д. Муравьева, М. Юсим. М. : АСТ, 2010. 52 с.

20. Максвелл Дж. 21 обязательное качество лидера / Минск : Попурри. 2006. 176 с.

21. Маслоу А. Мотивация и личность / [3-изд.] ; пер. с англ. СПб. : Питер, 2012. 352 с.

Допоміжна

22. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Х., 2009. 254 с.

23. Менегетти А. Психология лидера / пер. с итал. [изд. 4-е, доп.]. М : ННБФ «Онтопсихология», 2004. 256 с.

24. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання Влади. / К. : Основи ; Дніпро 1993. 415 с.
25. Олпорт Г. Становлення личности : избранные труды / М. : Смысл, 2020. 462 с.
26. Платонов Ю. П. Путь к лидерству / СПб. : Речь, 2006. 348 с.
27. Сартр Ж. П. Экзистенциализм есть гуманизм // Сумерки богов / [сост. и общ. ред. А. А. Яковлева] ; перевод. М. : Политиздат, 1990. С. 319–345.
28. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера : навч. посіб. / К. : Центр учбової літератури, 2009. 192 с.
29. Сопівник Р. В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: [монографія] / Р. В. Сопівник; за ред. В. К. Сидоренка. – К.: ЦП «Компринт», 2012. – 504 с.
30. Сопівник Р. В. Становлення та діяльність альтернативних студентських профспілкових організацій в незалежній Україні / Р. В. Сопівник // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К.: НАУ, 2005. – С. 104–111. – (Спеціальний випуск).
31. Сопівник Р. В. Становлення та діяльність молодіжних наукових організацій Національного аграрного університету / Р. В. Сопівник // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К.: НАУ, 2006. – С. 150–156. – (Спеціальний випуск).
32. Сопівник Р. В. Становлення всеукраїнських та регіональних самоврядних організацій в системі вищої освіти сучасної України / Р. В. Сопівник // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К.: НАУ, 2007. – С. 132–139. – (Спеціальний випуск).
33. Сопівник Р. В. Експериментальна робота з удосконалення виховної роботи зі студентською молоддю / Р. В. Сопівник, І. В. Сопівник // Науковий вісник НУБіП України. – К.: НУБіП, 2010. – Ч. 1., Вип. 155. – С. 282–286. – (Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»).
34. Сопівник Р. В. Досвід організації системи управління культурно-виховною роботою у вищому навчальному закладі / Р. В. Сопівник // Науковий вісник НУБіП України. – К.: НУБіП, 2011. – Ч. 3, Вип. 160. – С. 291–298. – (Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»).
35. Сопівник Р. В. Ретроспективний аналіз основних теорій лідерства / Р. В. Сопівник // Вісник Національного університету оборони України. – К.: НУОУ, 2012. – Вип. 4 (29). – С. 104–109. Сопівник Р. В. Виховання лідерів АПК – важлива суспільна потреба / Р. В. Сопівник // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2012. – Випуск СШ (103). – С. 211–218. – (Серія «Педагогічні та історичні науки»).
36. Сопівник Р. В. Модель формування лідерських якостей студентів аграрних ВНЗ / Р. В. Сопівник // Збірник наукових праць: Педагогічна освіта: Теорія і практика. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Завлейко Д. Г., 2012. – Вип. 11. – С. 91–96.
37. Сопівник Р. В. Відбір лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислового комплексу на засадах компетентнісного підходу /

Р. В. Сопівник // Вісник Національного університету оборони України. – К.: НУОУ, 2012. – Вип. 6 (31). – С. 150–154. Сопівник Р. В. Типології лідерства як орієнтир у вихованні управлінців-організаторів агропромислового виробництва / Р. В. Сопівник // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький: видавництво Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди. – 2012. – Випуск 27. – С. 279–286.

11. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Електронний навчальний курс «Лідерство та адміністрування».
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2039>